

Сарни – 125 років юності **(невеликий історичний екскурс в минуле з життя міської громади)**

Сарни - районний центр Рівненської області з року. На 1 січня 2010 р. проживало 28752 чол. За рік народилось 442, померло 301 чол. Площа ,9 га ; 174 вулиці, 204 багатоквартирних та 5 748 візуальних будинків. Зареєстровано 7 промислових, 7 комунальних підприємств, 5 будівельних організацій, 197 магазинів, 4 ринки, 79 побутових підприємства, 41 заклад громадського харчування, 25 аптек, 10 АЗС, 8 дитячих садків, 8 загальноосвітніх закладів (в т.ч. гімназія, ліцей, школа-колегіум), ВПУ-сільськогосподарський ліцей, педагогічний коледж, 2 лікарні. З 1999 року - центр Сарненської Поліської єпархії УПЦ.

ПОЧАТОК:

1885 рік - завершується будівництво залізничної , закладається будівля полустанку. Навколо зарослі різнолісся, торф'яні болота та піщані пагорби. Типовий поліський ландшафт. На свіжу просіку із лісової хащі очила струнка дика кізочка. Одну мить вона з цікавістю дивилась на людей, потім плигнула в лісові хащі і зникла.

- Как зовут зтого зверка? запитав майстер будівельник колії місцевого робітника
- Сарна. Тут їх багато. Навіть село, що за цим лісом зовуть Сарни - відповів робітник.

- А по нашому серна. Правда, она живет в горах. Но это не важно.

- Хорошо , назовем зту станцию Сарны - сказал железнодорожник.

Так і з'явилась на карті поліської залізниці крихітна стація Сарни, що 125 роки потому відносилась до Рівненського повіту Волинської губернії.

СТАНОВЛЕННЯ:

Після будівництва другої лінії залізниці Ковельсько- Київського напрямку зразу змінюється статус станції. З глухого полустанку, вона перетворюється на вузловий пункт к важливих магістралей.

Починається будівництво вокзалу, залізничного о, водокачки, інших службових і господарських будівель – різко збільшується кількість населення. З цього періоду Сарни почали розвиватись як місто.

В Сарнах почались ярмарки, де продавалось все, вирощувалось в селянських господарствах, краєзнавець Гуреєв І.Д. згадує про це так "Багато можна побачити на ярмарку Обличчя селян були зарослі юдами, вусами, а на головах-довге волосся Одяг їх був одноманітним Влітку вони носили довгі до колін полотняні сорочки, підперезані кольоровим кушаком і штани з того ж матеріалу. Взуттям слугували ликові постолі, натягнуті на міцно обгорнуті онучами ноги і прикліплені мотузкою. Цікаво виглядали в такому одязі старики з саморобними люльками в зубах. Особливо потішними були їх кашуки (табакерки) прикрашені мідними гудзиками. Крім тютюну в них зберігались кремій і кресало з фітилем для прикурювання. Витратити сірники для цих потреб вважалося неприпустимим розтранжирюванням. А яких діалогів можна було наслухатись. Основна мова була українська, але до неї додавався жаргон, який мало кожне село. Особливо відрізнялись цим жителі села Доротичі. Так, наприклад замість сіль, вони говорили «свель», замість кішка – «квешка», ніж – «нвеж», кінь – «квень», навіть назва села Доротичі у них звучало як «Дорветичі».

Перша світова війна :

Подих першої світової війни в Сарнах відчули вже в 1915 р. Евакуювалась школа, сім'ї залізничників, збільшувався потік біженців. Сарни перетворювались у прифронтове місто - військові будували бараки, рили землянки, ставили палатки. Залізницею в місто поступали поранені бійці - фронтовики.

Після Брусиловського прориву в 1916 році фронт був відсунутий на захід від Сарн, почали повертатись біженці, на станцію прибувало багато полонених австро-угорських

солдат, а на фронт постійно ішли ешелони з солдатами. Тоді Сарненці вперше побачили що таке військова авіація.

Поодинокі німецькі літаки літали над містом шукаючи потрібну ціль. Скинувши 4-5 невеликих авіабомб вони безкарно летіли назад, адже засобів протиповітряної оборони тоді просто не існувала. В місті вперше з'явилися і американські вантажні автомобілі - люди дивилися на них з цікавістю, а коні в паніці розбігались в різні сторони. Війна вичерпала всі можливі ресурси, Не вистачало їжі, одягу, предметів повсякденного побуту, наростали революційні настрої, майже кожен день проходили мітинги, збори. Ось як згадує той період місцевий робітник Кулеша. Мої діти уявляють збори у вигляді їдальні і коли я приходжу додому із зборів - вони мене запитували "Що ти їв?! - Політику , відповідав я дітям. А так як вони були постійно голодні, то дуже просили принести їм також кусочок політики.

ПЕРІОД ВОЄННИХ ЛИХОЛІТЬ:

У 1921 році, після Ризької угоди Сарни стали повітовим містом Поліського воєводства Речі Посполитої. На той час в місті жило близько 6 тис. жителів. На протипагу процесу колонізації в місті створений осередок "Просвіти". Ініціатором її створення був адвокат Іван Савчук. На вулиці Гендльовій (нинішня Просвіти) була обладнана українська світлиця, створена бібліотека, при якій діяв міський хор.

У 1923 році в Сарнах починається підпільна робота Компартії Західної Білорусії. 1 вересня 1939 року почалася друга світова війна, 17 вересня в місто ввійшла Червона Армія. В історії міста розпочалась нова сторінка - радянський період. Налагоджувалась робота підприємств. До міста приїхало багато інженерів, лікарів, вчителів. Сарни стало районним центром Рівненської області.

Однак період мирного будівництва був недовгим. 6 липня 1941 року в місто вступили німецькі окупаційні війська. Незагоєні рани залишила ця війна, які болять і донині нащадкам тисяч наших громадян, євреям, які приїжджають на могили рідних, що загинули на околицях нашого міста

Героїчну сторінку в Історію міста вписали партизанські загони Ковпака та Медведєва, бійці національного руху опору. Місто визволяли 143 і 397 стрілецькі дивізії Радянської армії 11 січня 1944 року. З цього часу почалася мирна відбудова нашого міста.

50-ТІ РОКИ:

Важкі післявоєнні роки. Очевидці згадують: "Люди, які пережили війну виглядали на 10-15 років старше свого віку. Неподалік сучасної центральної площі був базар по продажу свиней, тому по неділях тут стояв поросячий писк Автомобілі були великою рідкістю - їх кількість можна було порахувати на пальцях однієї руки їздили в основному на конях, зустрічались і на волах Важливо місце у житті райцентру відігравав залізничний вокзал Це було одне з основних місць лроіуминок Туї був ресторан, и икому сняткуиипи різні події, перукарня, буфети, що торгували спиртними нагтоими Поїзди ініали паровози, мипу< кяючи клуби темного диму Юому жінки, нкі приходили на І танц(к) у білих сукнях могли піти звідти в сірих – оскільки одні попадав лід клуби диму. В ці роки гостро відчувалась нестача продовольства. Відповідно цьому був і народний фольклор чоловік говорить жінці : "Все для тебе, мила, окрім хлібної картки!" Серед дітей була популярна примовка "Алло, алло, дайте хліба кіло" Дівчата співали до хлопців тлкі часники "І лли хочеміь меня видать, приходи на бугорок, приноси буханку хлаба и баланду котелок"

Характерним для того часу було і вбрання мешканців Сарн Багато чоловіків доношували військову форму, але без погон та емблем. В країні був величезний дефіцит тканини. І жінки проявляли чудеса винахідливості при пошитті собі одягу. В цей час характерним був так званий "перелицьований " одяг. Спочатку одяг носили з однієї сторони, а потім перешивали на іншу сторону. В 1960 році в місті по вул.17 Вересня був збудований перший багатоквартирний будинок. Тоді трьохповерховий будинок був вершиною досконалості. В ньому не було комуналок. В кожній квартирі була ванна,

титан, внутрішні туалети. Після нього почалось масове будівництво трьох і п'ятиповерхових будинків.

УКРАЇНА - НЕЗАЛЕЖНА:

Кінець 90-х. Сарни в центрі уваги світової громадськості. Відповідно до міжнародної угоди між СРСР і США про скорочення ядерних озброєнь в нашому місті розгорнута база ліквідації ракет СС-20. В місті працюють нові політичні сили, громадські організації, з'явилися нові лідери громадської довіри, відкриваються нові державні установи. Внаслідок роздержавлення закладів торгівлі, громадського харчування, побуту стрімко розвивається підприємництво, зникає дефіцит товарів повсякденного попиту. Зняті будь-які обмеження на будівництво храмових споруд, молитовних будинків, іде демократизація всіх суспільних інститутів.

Разом з усім народом України Сарненська громада на своїх плечах відчула весь тягар так званих економічних реформ, пережили гіперінфляцію національних грошей, знецінення заощаджень, проблеми пов'язані з Чорнобильською аварією.

Але ми віримо в щасливе майбутнє нашого міста і підтвердженням цьому є щорічне зростання в ньому народжуваності, одружень. А червоною ниткою всіх наших буденних і святкових справ проходять слова місцевої поетеси Тетяни Корнійчук:

**"Хай процвітають Сарни, як і нині,
Нехай панує злагода й любов,
Хай добра слава йде по Україні,
Про місто, що квітує між дібров".**